

Нова српска политичка мисао
Vol. XVIII (2010), no. 3–4, стр. 165–187
УДК: 343.341(581)
Оригинални научни рад
Примљен: 15. 11. 2010.

Зоран Килибарда и Ивица Ђорђевић

Факултет безбедности

Београд

ПРОИЗВОДЊА ОПИЈУМА И РАТ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА – „НЕКОМ РАТ, НЕКОМ БРАТ“

Сажетак: Најли скок производње опијума у Авганистану који је наступио с доласком коалиционих снага у мисији раија против тероризма, и одржавање ње производње на изузетно високом нивоу све до данашњих дана, не даје за право Вашингтону да своје раијовање против тероризма прогласи успешним. Ако је тачно, ипак углавном нико не спори, да је солидна финансијска подршка један од главних виђалности терористичких организација, ње да је новац од илегалне трговине наркотицима, по проценама самих Бин Ладенових пројектилаца на авганистанском раијаштву, значајан извор финансирања његових терористичких поухвата, чињеница да ња трговина и даље цвета неизоставно наводи на размисање: или „мисионари“ са Сједињеним Америчким Државама на челу нису у стању да је обуздају, или неким који имају снажан утицај на деловање мисије то није у интересу.

Кључне речи: раиј против тероризма, опијум, Авганистан

Рат као драматична појава, по правилу, у други план ставља остале, мање узнемирујуће догађаје. Тек када му се назре крај или почне да поприма другачији ток, на површину израђају и пажњу привлаче и неки догађаји који су до тада били у сенци; наравно, под условом да их у засенак не баци неки други рат. Рат чини познатим људе који га изазивају и усмеравају, као и време и простор на којем се одиграва. Захваљујући рату, Авганистан је пуних 10 година прошлога века, за време совјетске војне интервенције, био предмет наглашене медијске пажње. Са одласком совјетских војника, отишли су и новинари. Шта у Авганистану раде „добри момци“ који су, уз благонаклоност и логистичку подршку Американаца отерали „зле Русе“, било је мање интересантно од онога што се дешавало на другим просторима који су се, попут бивше Југославије, сценама

ратних страдања „изборили“ за прворазредну медијску пажњу. Тако је и Авганистан морао чекати да му се поново догоди рат, не би ли новинари у будућности поново почели да га походе. Када су представници тзв. седме силе стигли тамо, затекли су, кога би друго него талибане, које су, изгледа, били скоро потпуно заборавили – пуних дванаест година они за медије као да нису постојали. Шта су талибани до тада чинили, постало је интересантно тек кад је обзнањено да њихов лик и дело има везе с тероризмом којем су рат објавили управо они уз чију су логистичку подршку талибани сменили просовјетски режим у Кабулу. Тако је Авганистан, у релативно кратком временском распону, по други пут доспео у жижу медијске пажње; опет је постао познат по рату. Друге његове знаменитости помињу се узгредно, и то углавном кад се повежу са збивањима на ратишту – оним што утиче на ток и могући исход војевања. Једна од таквих знаменитости Авганистана јесте његово водеће место у „клубу“ земаља „Златног троугла“ – постојбини опијума, и то је оно што се не може изузети из скупине чинилаца од којих зависи ток, а можда, донекле, и сам исход рата против тероризма на том простору. Наиме, опијум као опијум: призива и обећава, омамљује и опија, успокојава али и упокојава. Призива произвођаче, опија паћенике, релаксира очајнике, опчињава уживаоце, уједињује и свађа кријумчаре, упошљава и слушајује њихове прогониоце и пресудитеље. Краће речено, никоме не да мира!

1. Фатална привлачност опијума

Од када је откривено својство опијума да ублажава физичке болове и олакшава психичке тегобе, круг његових корисника у различитим степенима његове прераде константно се шири. Због непознавања опијумског непосредно штетног дејства на организам и мултипликованих негативних последица које се накнадно испољавају у облику болести зависности, која редовно наступа као резултат редовног конзумирања, „благотворно“ дејство ове психоактивне супстанције понекад није ускраћивано чак ни деци. Не тако давно, у 19. веку, мајке су га давале и одојчади како би им учврстиле сан и себе поштеделе честог буђења њиховим плачем.

На тако ниском нивоу информисаности о суштини аналгетског и наркотичког дејства, уздржавање од употребе било је првенствено условљено висином цене и као такво није озбиљно ометало повећање његове потрошње. Практично, свако ко је знао за његово умирујуће дејство и могао да га добави по приступачној цени није се много двоумио да ли да га употреби кад му тегобе дојаде, односно да га добронамерно препоручи другоме као „спасоносно решење“. Разумљиво је да је та околност учинила трговину опијумом високо профитабилним послом, што за собом повлачи заоштравање конкуренције у трци за освајање нових тржишта, то јест немилосрдну борбу за стицање и одржање статуса главног снабдевача.

До које границе може ићи упорност у настојању да се осигура примат на тржишту опијума, добар пример нуде опијумски ратови између Кине и Велике Британије у 19. веку. Као и сви други ратови, и опијумски су били производ разбуктавања сукоба интереса. С једне стране, интерес Велике Британије као велике силе био је да повећа приходе од извоза робе на огромно кинеско тржиште. Један од важних извозних артикала Британије намењен Кини био је управо опијум, произведен на тадашњим британским колонијалним поседима према кинеској граници (тзв. Британска Индија). За непуних 20 година (од 1821. до 1837.) извоз ове робе у Кину петоструко се повећао. За одржавање и повећање обима извоза који је доносио сигурне и високе приходе, Великој Британији био је неопходан слободан приступ кинеским лукама и статус повлашћеног трговца. С друге стране, Кина је била заинтересована да спречи, или бар, контролом увоза, смањи прилив овог опијата на своје тржиште. Постојала су бар два важна разлога за то. Прво, куповањем опијума у количинама које су крајем тридесетих година 19. века износиле око 1.400 тона, из Кине се одливала велика сума новца који је она желеле да усмери у неке друге, за њу приоритетне токове. Друго, у то време у Кини је већ постојало искуствено сазнање да конзумирање опијума није нимало безазлено, као што се некад сматрало. Према здравственом стању оних који су га редовно користили, постало је јасно да опијум не изазива само пролазне и углавном повољне ефекте, да проблематична није само његова набавна цена, већ и велики број зависника и тенденција повећавања тог броја, са свим негативним последицама које та појава доноси. Суочена с неповољним финансијским ефектима трговине опијумом и с проблемом збрињавања око два милиона зависника од дроге, Кина је 1839. године предузела низ мера да спречи продају проблематичне робе.

Наравно, спровођење мера које ускраћују огромне приходе утицајним трговцима – миљеницима империје – није могло проћи без отпора. Инциденти, случајни или изрежирани, који су уследили као последица решености кинеских власти да спроведу своје одлуке и настојања трговаца опијумом да изиграју рестриктивне мере довели су до оружаних сукоба између снага Велике Британије и Кине, у које су се, непосредно или посредно, укључиле и друге велике силе, свака на свој начин, рачунајући на део плена по основу обима ангажовања и очекиваног исхода сукоба. Будући да је из оба опијумска рата изашла као победник, Британија је била у прилици да намеће услове мира пораженој страни. Таква се шанса, наравно, не пропушта, и Британија ју је искористила приликом склапања мировног споразума после Првог рата (1842. године у Нанкингу), као и после Другог (1858. године у Тјенцину).¹ Да је решавање режима трговине

¹ Споразум из Тјенцина на који је кинески цар дао пристанак 1858. године потписан једве године касније. Наиме, Кина је покушала да избегне његово наметање и у том циљу предузела одређене војне припреме. У одговору на њих, британска војска, уз помоћ француске, поразила је кинеске снаге, тако да се тај наставак Другог опијумског рата неопозиво завршио 1860. године, када је заузет и Пекинг. Након тога Кини није преостало ништа друго него да прихвати понижавајуће услове споразума из Тјенцина.

опијумом заиста био један од узрока, или бар повод за рат, говори чињеница да оба мировна споразума садрже ставку која Великој Британији, као страни победници, обезбеђује привилегован статус у трговини опијумом. Поред осталог, ратним трошковима које је Кина морала да надокнади Британији придодата је и штета причињена уништавањем опијума. Коначно, споразумом из Тјенцина, уз одредбе којима је Кина присиљена да учини уступке не само Великој Британији него свим осталим умешаним силама (Француској, Сједињеним Државама и Русији), укинута су сва ограничења британским трговцима у снабдевању кинеског тржишта опијумом. Величина тог тржишта, уз потраживања из другог дела света, била је гаранција профитабилности посла са овим наркотиком, који је делове Британске Индије учинио традиционалним узгајалиштем мака као основне сировине за производњу опијума, чијом се прерадом добија „тешка дрога“ хероин. Наравно, виши степен прераде обезбеђује послодавцима већи профит. Отуда, не чуди што је простор на којем се традиционално мак узгаја на великим површинама добио епитет „златни“. Ту ласкаву титулу освојила су два подручја у Азији – „Златни троугао“ (Мјанмар, Тајланд, Лаос) и „Златни полумесец“ (Авганистан, Иран, Пакистан).

Британија већ више од 60 година нема колонијалних посела у постојбини опијума. Њена управа у том делу света није преживела процес деколонизације. Окончана је већ у својој првој фази – убрзо по завршетку Другог светског рата. Међутим, производња опијума не само што је преживела него је наставила да се увећава. Трајна одредишта робе донекле су се променила у поређењу с временом опијумских ратова, али потражња са свих страна не јењава. Напротив. Ако се при том зна да већи део опијата завршава на црном тржишту и какву цену тамо достижу, јасно је да се огромне количине новца налазе у нелегалним токовима. Није, такође, спорно да је новац увек био и да јесте извор моћи. Што га више има, производи јаче дејство. Уосталом, није случајно настала изрека да „новац покреће свет“. Ако је то тачно, није немогуће да велики новац, то јест јагма око њега гурне свет, или бар делове света, до ивице рата, па и у сам рат. Некадашњи опијумски ратови, као актуелни обрачуни нарко-картела у Латинској Америци, који се баш тако и зову – „ратови“, говоре у прилог тој претпоставци. Да ли је онда неразумно упитати се има ли контрола над прометом дроге из Авганистана везе с ратом против тероризма, који се одвија управо на том простору? Да ли те две појаве утичу једна на другу? Да ли је рат против тероризма, чији се главни фронт, случајно или не, поклапа с простором данас највећег узгајалишта мака, својеврстан трећи опијумски рат?

2. Рат против тероризма у постојбини опијума

Када се данас говори о „рату против тероризма“, под тим се углавном подразумевају мере и активности које се на међународном плану, пре свега на иницијативу и уз највеће ангажовање и предводничку улогу Сједињених

Америчких Држава, предузимају против терористичких организација и њихових спонзора. Повод за „објаву“ тог тзв. глобалног рата против тероризма био је спектакуларан напад терориста Ал Каиде на Светски трговински центар и Пентагон.²

Свим „ратовима против тероризма“ заједничко је да представљају облик реаговања државе или држава на претходно драматично предочену претњу тероризмом, која се, као таква, не може игнорисати, те сама по себи најављује неизоставне противмере. Претња тероризмом увек представља претњу насиљем којим се настоје изнудити одређени политички уступци. Таква врста претње неумитно изазива узнемиреност потенцијалних мета напада и подразумева адекватан (само)заштитнички одговор државе, која једина има монопол на легитимну употребу силе на својој територији, па тако и легитимно право и обавезу да се супротставља претњи насиљем над људима које је надлежна да штити, при чему то насиље и њу саму, као државу, угрожава. Према томе, борба против тероризма се подразумева. Питање је само колико ће она бити енергична, с колико амбиције и реалистичности, и с каквом стратегијом и тактиком ће се водити.

„Рат“ против тероризма, по самом значењу речи *раӣ* представља управо облик борбе против тероризма *с радикалним циљем* (елиминисање, односно минимизирање терористичке претње), чије остваривање захтева разноврсност у погледу врсте дејстава, свеобухватност у погледу ангажованих снага и одсуство ограничења у погледу гоњења непријатеља. Наравно, као и сваки рат, и рат против тероризма подразумева јасно идентификовање зарађених страна и висок публицитет који ствара простор за ефикасно наступање применом неоружаних облика дејстава у оквиру широког спектра специјалног ратовања.

За објаву рата тероризму неопходна су два предуслова. То су: 1) значајно разбуцтавање тероризма (радикални циљеви терористичког деловања, брутални напади, масовне жртве, огромна материјална штета...) и 2)

² Термин „рат против тероризма“ коришћен је и раније – пре 11. септембра 2001, али у нешто другачијем значењу. Први пут он је широко био у употреби у западњачкој штампи осамдесетих година 19. века. Тада су „ратом против тероризма“ означена настојања Русије и влада европских земаља да сузбију нападе припадника анархистичког покрета, чије су мете првенствено били политички лидери, односно значајне личности актуелних режима.

Следећи „рат против тероризма“ објавила је Велика Британија јеврејским терористичким групама у време интензивирања њихове борбе против британске колонијалне власти на територији коју су Јевреји били означили (и доживљавали) као територију своје будуће државе.

„Рат против тероризма“ израз је који се често појављивао у реторици америчког председника Регана осамдесетих година прошлог века. Повод за тадашњу „објаву“ рата тероризму били су у то време актуелне отмице авиона и подметање бомби у ваздухопловима, као и напади и претња нападима на дипломатска представништа Америке и њених савезника. (David C. Rapoport, „The Four Waves of Rebel Terror and September 11“, <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.Htm #n;>)

респектабилан антитерористички потенцијал државе или држава које су мета актуелног или потенцијалног терористичког деловања. То подразумева високу мотивацију, подршку јавног мњења, одговарајуће снаге... Нема сумње да су се почетком 21. века стекла оба та услова. Пораст тероризма достигао је тачку у којој он може да се предочи и доживи као метастазирајуће зло зарад чијег је заустављања неопходна *одсудна, активна и беспошtedна одбрана*.³

Самоубилачки напади на насумично одабране жртве, на местима где се људи масовно окупљају, срачунати да изазови што више жртава, шокирају јавност и пошаљу поруку о незадрживом наступању ка остваривању пројектованих циљева – представљају прекретницу у стратегији и тактици деловања терориста, што убедљиво сведочи о порасту тероризма ка нивоу који захтева неодложну и свеобухватну реакцију зарад његовог сузбијања. Та критична тачка достигнута је управо спектакуларним нападом Ал Каиде на циљеве у Америци. Истовремено, мета напада била је земља која располаже високим антитерористичким потенцијалом, како у погледу расположиве силе тако и у погледу мотивације да се та сила усмери против терористичких организација и њихових спонзора. Непосредно заслужни за ту мотивисаност били су, пре свега, поменути напади од 11. септембра 2001, који су утицали да јавно мњење у Америци, али и широм света подржи предузимање енергичних мера кажњавања свих одговорних за почињене масакре. Тиме су се коначно стекла два кључна услова за објаву општег рата терористима. Правни оквир за то биле су одговарајуће резолуције Савета безбедности (резолуције 1368, 1373, 1378, 1383...).⁴

Из предочених околности проистекле су *основне карактеристике* овог рата, по којима се он разликује од свих претходних „ратова против тероризма“. То су, пре свега *конкретан повод, свеобухватни циљеви, подршка међународних институција, неограничен радијус дејства, прекограничне војне интервенције и мултинационалне антитерористичке коалиције*.

³ Као илустрација размера те метастазе може да послужи поређење тактике и последица у људским жртвама некадашњег терористичког деловања Ирске републиканске армије с последицама само једног терористичког акта Ал Каиде. Наиме, током тридесетогодишњег терористичког дејствовања ИРА, убијено је више од три хиљаде људи. Међутим, највећи број страдалих у једном нападу није премашио двадесет девет. При том су мете напада били пре свега представници владе и снага безбедности. Случајне жртве, насумично одабрани циљеви, пре су биле изузетак него правило. Бомбашким нападима на цивиле и инфраструктуру често су претходила упозорења влади. Насупрот томе, у акцији бомбаша самоубице на транспортни систем Лондона убијено је педесет двоје људи и рањено више стотина (Видер, Џејмс, *Поход Уједињеној Краљевској против радикализације*, Војно дело, 2008, бр. 2, стр. 154-155).

⁴ Прва од ових резолуција (1368) усвојена је већ 12. септембра, дан после напада, што говори о једногласној осуди тероризма од стране кључних актера међународне заједнице. Тиме је објављени рат тероризму основано добио квалификацију глобалног рата, што је и требало да буде – *глобални одговор на глобалну претњу тероризмом* (Security Council Resolutions, <http://www.un.org/documents/scres.htm>)

Најзначајније ироиивитерористичке кампање предузете у оквиру глобалног обрачуна с тероризмом јесу инвазија на Авганистан (октобар 2001) и инвазија на Ирак (март 2003), које су се претвориле у дуготрајан исцрпљујући рат на простору ових држава, и то не само с терористичким организацијама него и с бројним милитантним групама које се солидаришу с терористима или су, једноставно, непомирљиви противници иностраног војног присуства у својој земљи, а могу бити и противници режима успостављеног и одржаваног уз асистенцију иностраних трупа.⁵

Противтерористичка војна акција у Авганистану почела је 7. октобра 2001. године инвазијом снага САД и Велике Британије на ову земљу (најпре нападима из ваздуха, а затим наступањем копнених снага). Циљ ове операције (Operation Enduring Freedom) био је 1) хватање Бин Ладена, 2) уништавање Ал Каиде и 3) свргавање талибанског режима. Операција практично и данас траје, с обзиром на то да њен циљ још у потпуности није остварен. Талибани су свргнути с власти, успостављен је прозападни режим, али Ал Каида није уништена. На операцију Enduring Freedom надовезала се мисија међународних снага ISAF (International Security Assistance Force), формираних 2002, на основу одлуке СБ од 20. децембра 2001. године. Циљ ове мисије, над којом команду има НАТО, јесте стабилизовање земље после рушења талибанског режима. Борба за остваривање тог циља, очигледно, још није завршена, земља је далеко од тога да буде стабилна. Новоинсталирани режим одржава се само захваљујући јаким међународним снагама.⁶

⁵ Упоредо са инвазијом на Авганистан, која је, као што је поменуто, предузета на основу резолуција Савета безбедности УН, САД су са својим савезницима предузеле још две значајне операције неограниченог трајања. То су поморска операција „Активан подухват“ (**Active Endeavour**) у Медитерану (октобар 2001) и операција „Трајна слобода“ (**Enduring Freedom**) на Рогу Африке (почетак 2002). Операција „Активан подухват“ има за циљ да спречава кретање терориста или оружја за масовно уништавање преко Медитерана, као и да повећа безбедност пловидбе уопште, уз асистенцију Грчкој у спречавању илегалних имиграција. Сличну намену има и операција „Одржива слобода“ на Рогу Африке.

⁶ Велику већину (око 2/3 свих коалиционих снага ангажованих у обе операције у Авганистану (близу 150.000) чине припадници армије САД (у августу 2010. године близу 100.000). Већина америчких војника (око 78.000) у саставу је снага ISAF, док су остали ангажовани у операцији „Трајна слобода“ (Operation Enduring Freedom). Други по бројности је британски контингент са око 9.500 војника (Afghan troop map: US and NATO deployments, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/8389351.stm, преузето 18. октобра 2010). Следе: Немачка, Француска, Канада, Италија, Холандија, Пољска, Аустралија, Турска, Шпанија, Данска, Румунија, Бугарска, Белгија, Норвешка, Чешка (International Security Assistance Force and Afghan National Army strength & laydown, http://www.nato.int/ISAF/docu/epub/pdf/isaf_placemat.pdf).

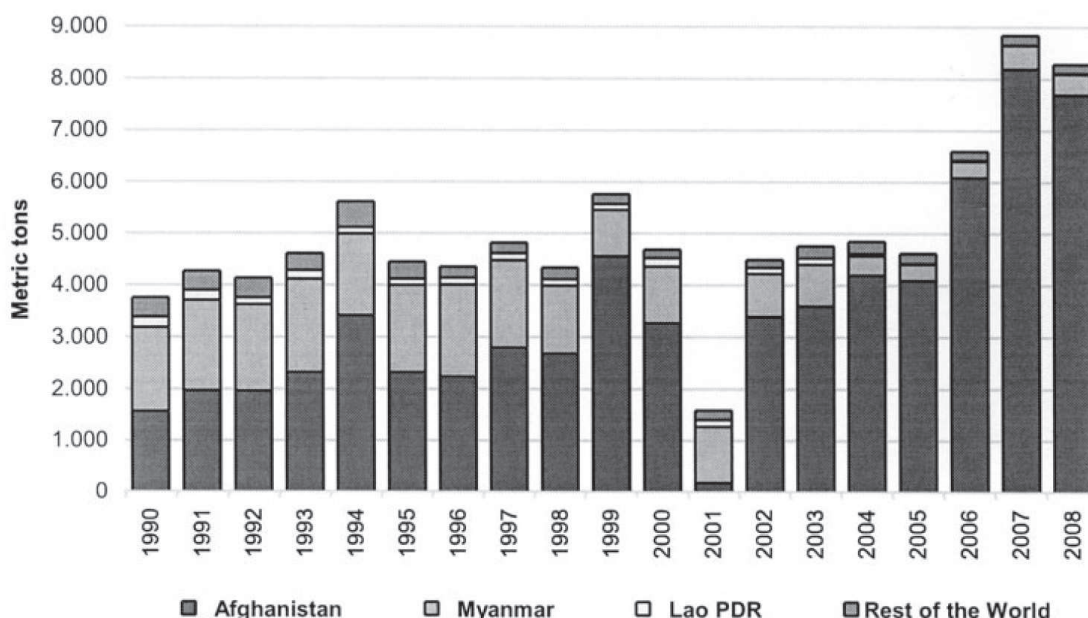
На страну инвазионих снага, а касније и снага ISAF, сврстале су се формације авганистанске Северне алијансе. Северна алијанса је противталибански савез Узбека, Таџика и Хазара. Формиран је 1996. године после успостављања талибанског режима. У време инвазије на Авганистан, овај савез контролисао је само мали, северни део земље. Русија је, напоменимо, преко Таџикистана и Узбекистана константно подржавала „северњаке“.

3. Авганистанска „фабрика“ нарко-долара пре и после објаве рата тероризму

До почетка деведесетих година прошлог века, највећи произвођач опијума био је Мјанмар (Бурма), када је примат у томе почео да преузима Авганистан (графикон 1). Истина, у погледу површина под маком, Мјанмар је био водећа земља све до 2003. године (графикон 2), али је, због мањих приноса по јединици, дошао на друго место по укупној количини произведеног опијума, а на тој позицији налази се и данас. Авганистан и Мјанмар само су накратко, током 2001. године, разменили места на ранг-листи највећих произвођача ове дроге.

Графикон 1. Укупна производња опијума у свету (1990–2008)⁷

Figure 4: Global potential opium production (mt), 1990-2008

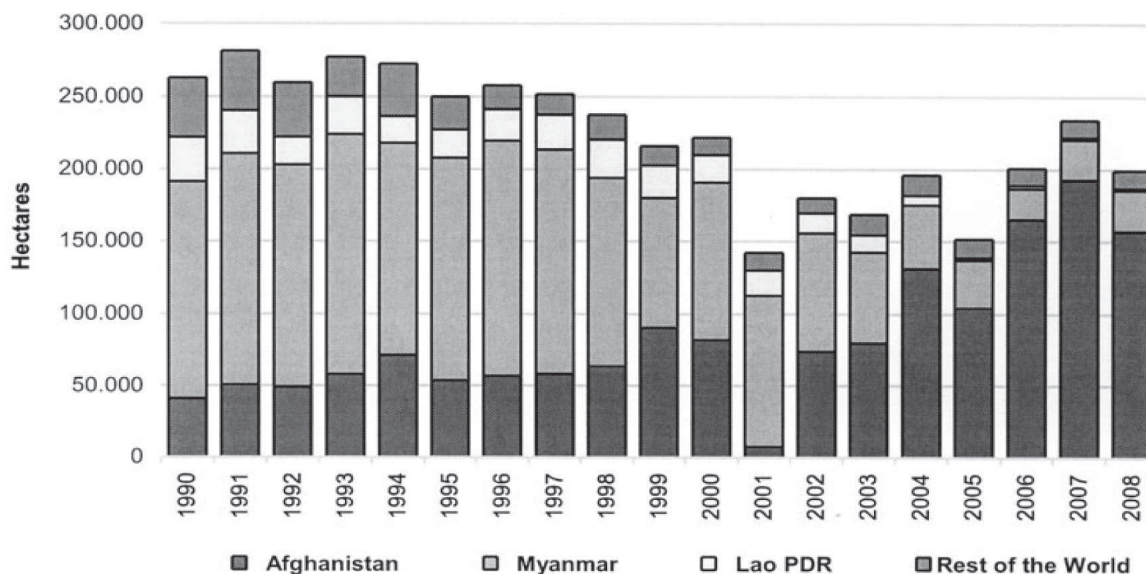
Потискивање Авганистана с лидерске позиције настало је због одлуке талибана у јулу 2000. године да забране узгајање мака као културе која, с обзиром на то чему служи, није у складу с Кураном. Те 2001. године драстично су смањене површине под маком и количина произведеног опијума пала је са 3.000 метричких тона, колико је износила 2000. године, на свега 74 метричке тоне.⁸ Тако је Авганистан, по количини производње, дошао у ред земаља на зачељу ранг-листе.

⁷ *Afghanistan Opium Survey 2008*, United Nations Office on Drugs and Crime, November 2008, p.15.

⁸ Perl, Raphael, *Taliban and the Drug Trade*, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, October 5, 2001, <http://fpc.state.gov/document/organization/6210.pdf>. (preuzeto 20.11.2010)

Графикон 2. Укупне површине под маком (1990–2008)⁹

Figure 3: Global opium poppy cultivation (ha), 1990-2008

Та промена била је неочекивана будући да су талибани још крајем 1997. године обзнанили забрану узгајања мака, али, очигледно, нису били довољно упорни да је спроведу у дело, пошто је производња наставила да расте и у наредне три године, тако да је 2000. опијум из Авганистана чинио 72 одсто укупне количине тог опијата на светском илегалном тржишту, при чему је већина завршавала у Европи.¹⁰

Због слабог ефекта претходне забране, није се много веровало у делотворност забране из 2000. године. У коментарима у вези с тим констатовано је да је забрана изазвала скок цена, али се није најављивало знатније смањење производње. Тако је у Стејт Департменту, у пролеће 2001. године, констатовано да „ни Талибани ни Северна алијанса нису предузели ниједну значајну акцију заплене стокова нити акцију хапшења и процесуирања нарко-трговаца. Напротив, власти настављају да наплаћују таксу на род мака у висини око 10 процената и дозвољавају да се он јавно продаје на пијацама, да се њиме тргује и да се транспортује.“¹¹ Па ипак, супротно прогнозама на Западу, узгајивачи су овога пута сасвим озбиљно схватили забрану. Укупан род с њива засејаним маком у 2001. години износио је тек четрдесети део онога из претходне године. Дакле, талибани су овога пута приредили велико изненађење и не може се рећи да је оно било непријатно. Међутим, с падом талибанског режима под налетом коалиционих снага, следи ново изненађење, за које

⁹ *Afghanistan Opium Survey*, United Nations Office on Drugs and Crime, November 2008, p.15.

¹⁰ Perl, Raphael, *Taliban and the Drug Trade*, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, October 5, 2001, <http://fpc.state.gov/document/organization/6210.pdf>.

¹¹ Perl, Raphael, 2001, наведени извор

се, пак, ни у ком случају не може рећи да је пријатно. Под новом, анти-талибанском влашћу, узгајање мака доживљава нови процват. Производња опијума поново постаје препознатљиво обележје авганистанске стварности.

Колика се сума новца обрће на црном тржишту опијума из Авганистана, довољно говоре подаци у годишњем извештају Канцеларије УН за дрогу и криминал.¹² Према овом извору, у 2007. години у Авганистану су под маком биле сто деведесет три хиљаде хектара. Произведено је укупно 8.200 метричких тона опијума, што је 93 одсто укупне светске производње. Узгајањем мака бавило се петсто девет хиљада домаћинстава. Извозна вредност произведеног опијума, морфијума и хероина (на простору суседних држава) процењена је на четири милијарде долара. При том се потврђује добро познати закон тржишта да роба вишег степена обраде, у овом случају хероин, лакше налази конзументе на тржишту богатијих земаља, док се мање пробирљива тржишта, као авганистанско, задовољавају углавном јефтинијом робом – опијумом добијеним једноставнијим технолошким поступком. Тако је, на пример, према извештају Одељења УН за дрогу и криминал из 2010, годишња потрошња опијума у Авганистану у 2008. била око 80 метричких тона, а хероина свега две тоне (табела 1).¹³ Уз то, главно одредишта Авганистанског опијума јесте Иран, у који, према поменутом извештају, одлази чак 450 тона овог опијата и где се налази највећи број његових конзументата (531.000). Следе: Европа (95 тона), Руска Федерација (58 тона), земље централне Азије (33 тоне) и Америка (29 тона).¹⁴

Табела 1. Путеви авганистанске дроге

Главна одредишта	опијум		хероин	
	Број уживалаца	Год. потрош. (мт)	Број уживалаца	Год. потрош. (мт)
Европа	271.000	95	1. 614.000	88
Русија	166.000	58	1. 490.000	70
Америка	82.000	29	1.538.000	26
Иран	531.000	450	391.000	14
Централна Азија	60.000	33	283.000	11
Авганистан	146.000	80	47.000	2
Турска	25.000	9	25.000	0,8

¹² *Afghanistan Opium Survey 2008, United Nations Office on Drugs and Crime, November 2008.*

¹³ *World Drug Report 2010, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2010.*

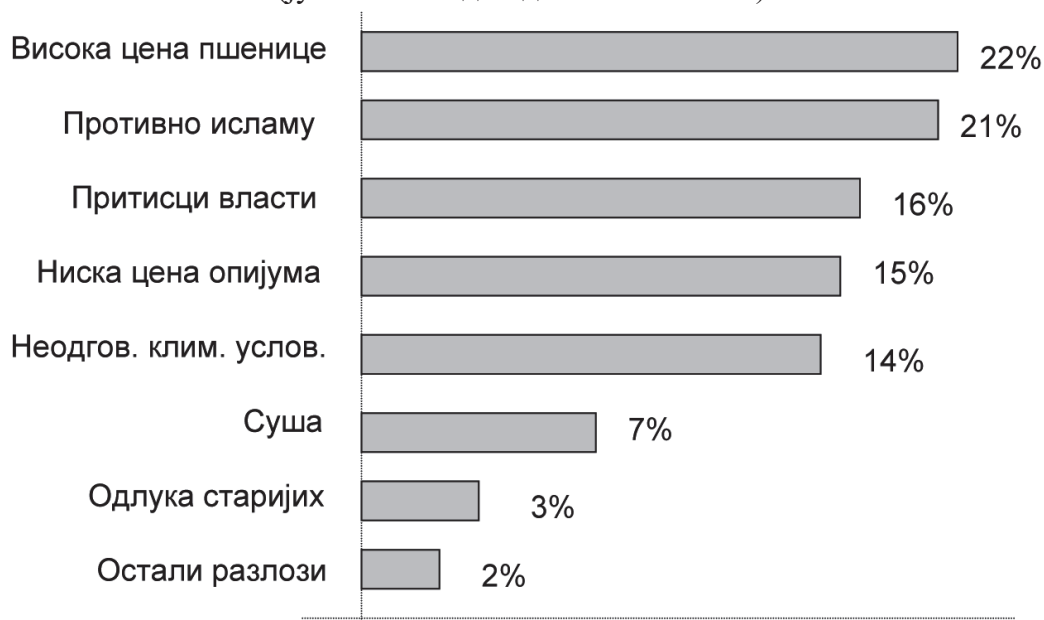
¹⁴ Под Америком се у овом контексту подразумевају обе Америке – и Северна и Латинска.

За разлику од опијума, хероин се знатно више тражи на руском, европском и америчком тржишту него у самом Авганистану и на тржиштима суседних азијских земаља. Највећа количина ове тешке дроге добијене од мака узгајаног у Авганистану завршава у Европи (88 тона), Русији (70 тона) и Америци (26 тона), где се налази највећи број зависника – у Европи око 1,6 милиона и у Руској Федерацији и Америци по 1,5 милиона.¹⁵

Шта се иррегуларно дешава са узгајањем мака на овом простору?

После вишегодишњег константног раста (изузев 2001), у 2008. и 2009. години забележен је изванредан пад производње – са 8.200 метричких тона на око 7.700, односно 6.900.¹⁶ Највеће смањење површина под овом културом у поређењу са 2007. годином забележено је, као по правилу, тамо где су сељаци финансијски на то подстицани (добили накнаду за „штету“ коју трпе преласком на мање профитабилну пољопривредну производњу). Према подацима Канцеларије Уједињених нација за наркотике и криминал из 2009,¹⁷ као главне разлоге за одустајање од гајења мака у тој години сељаци су навели следеће: 1) високу цену пшенице (22 одсто); 2) то што производња опијума није у складу са исламом (21 проценат); 3) притисак власти (16 одсто); ниску цену опијума (15 одсто); 4) неодговарајуће климатске услове (14 процената); 5) сушу (7 одсто) 6) поштовање одлуке старијих (3 процента) и 7) о стале разлоге (2 одсто). (Види графикон 3.)

Графикон 3. Разлози за одустајање од узгајања мака
(јужни и западни део Авганистана)

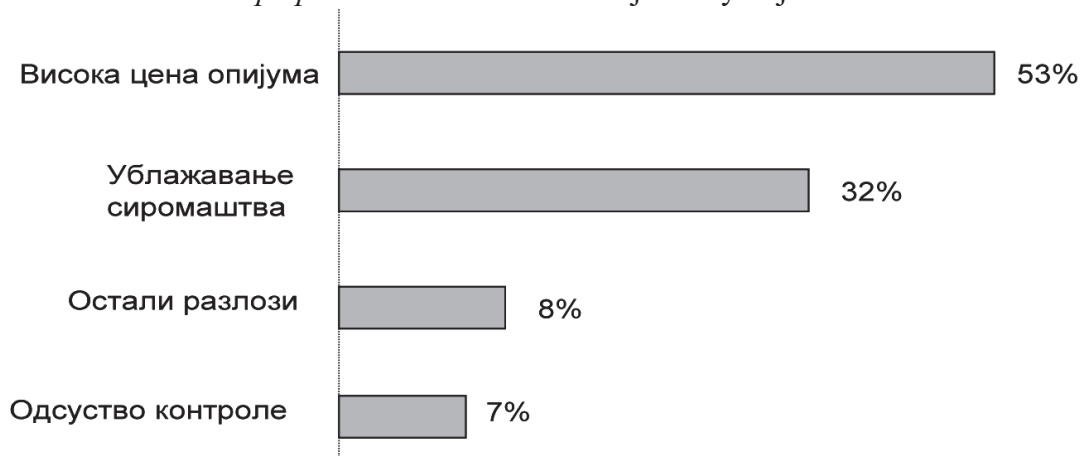
¹⁵ У Русији је последњих година забележен највећи раст броја уживалаца хероина. Према проценама руске федералне службе за контролу наркотика из јуна 2010. године, од 100.000 људи, колико их годишње умре од конзумирања ове дроге, 30.000 их је из Русије (RIA Novosti, 28. јун 2010, <http://en.rian.ru/russia/20100628/159613460.html>).

¹⁶ *World Drug Report 2010*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2010, p.42.

¹⁷ *Afghanistan Opium Winter Assessment*, United Nations, Office on Drugs and Crime, January, 2009, p.11.

Када се анализирају подаци за различите регионе Авганистана, уочава се да је тамо где власт боље функционише приметно већи проценат становника који као разлог за одустајање од узгајања мака наводе притисак државе. С друге стране, у крајевима где сељаци остају верни узгајању мака (становништво јужних и западних делова земље где је, узгред, централна власт слаба и где су највеће површине под маком) главни разлози за то, по оцени њих самих, јесу следећи: 1) висока цена опијума (53 одсто); 2) начин да се ублажи сиромаштво (32 процента); 3) одсуство контроле (7 одсто) и 4) остали разлози (8 процената). (Види графикон 4.)¹⁸

Графикон 4. Разлози због којих се узгаја мак

Према томе, познат је рецепт за редуковање претње коју представља илегална трговина наркотицима. Успостављање власти и финансијска помоћ „обичном човеку“ – Американци тврде да су управо стога и дошли у Авганистан. А јесу ли заиста?

4. Прогониоци терориста у лавиринту нарко-бизниса?

Према Националној стратегији САД за борбу против тероризма из 2003. године,¹⁹ коначан циљ „рата против тероризма“ јесте *пораз терориста и њихових организација*. Овако дефинисан циљ треба да се реализује извршењем следећих задатака: 1) идентификовати, лоцирати и уништити терористе и њихове организације; 2) ускратити им спонзорисање, подршку и уточиште, 3) спречити настајање услова које терористи настоје да искористе и 4) одбранити грађане и интересе САД у земљи и иностранству.

То су задаци које су у Авганистану требало да испуне коалиционе снаге са САД на челу. После пуних девет година ратовања, евидентно је да

¹⁸ *Afghanistan Opium Winter Assessment*, United Nations, Office on Drugs and Crime, January, 2009, p.10.

¹⁹ National Strategy for Combating Terrorism,
<http://www.state.gov/documents/organization/60172.pdf>

постављени циљ није остварен. Терористи и њихове организације нису уништени (терористички напади и даље се дешавају). Спонзорисање, подршка и уточиште нису им ускраћени. (Да јесу, не би било терористичких напада и терористи не би били неухватљиви.) Бројно стање талибанских бораца процењује се на око двадесет хиљада. Упркос повећању броја страних војника,²⁰ талибанске снаге су током 2010. интензивирале дејства и учиниле небезбедним велики део територије Авганистана. Према томе, није спречено „настајање услова које терористи настоје да искористе“ (није успостављена функционална власт; није решен проблем екстремног сиромаштва; није знатније смањена корумпираност режима...). Поставља се, онда, питање да ли је извршен четврти поменути задатак. Да ли су одбрањени „грађани и интереси САД у земљи и иностранству“? Чињеница да није било нових напада на територији САД говори у прилог потврдном одговору, уз примедбу да је све оно што је *сйворено и унишйено* у Авганистану у току деветогодишњег обрачуна с тероризмом плаћено стотинама милијарди долара и хиљадама људских жртава, у интересу Америке и њених грађана. Међутим, неколико недавно откривених покушаја напада на циљеве у Америци, укључујући и нову, раније непримењивану тактику – напад „пакет-бомбом“, подсећају на више него скроман учинак у остваривању циљева антитерористичке борбе. Ал Каида не само што није уништена, него је инсталирала и нова упоришта (Јемен, Сомалија, Северна Африка). Талибани нису на власти, али авганистанска власт не може ефикасно да функционише и не устеже се да као излазну стратегију из постојећег ћорсокака понуди сарадњу са тзв. „умереним талибанима“. Зачудо, Америка не показује противљење таквој идеји, што значи да је спремна да ревидира циљеве свог вишегодишњег робустног војног ангажовања у Авганистану. У том духу, некадашњи борбени покличи којима се најављивао беспштедан обрачун са Бин Ладеновим помагачима уступили су место позивима на борбу „за освајање душа Авганистанаца“. Таква редукција ратних амбиција значи да је рат изгубљен. Тачније, рат није изгубљен само ако се посматра из перспективе да није ни био замишљен онаквим каквим су га пре девет година званично предпочили његови протагонисти.

По томе какве су заслуге званичници у Вашингтону и Лондону приписивали нарко-бизнису за одржавање талибанског режима и финансирање Бин Ладенових терориста, могло се очекивати да ће сузбијање илегалне трговина дрогом добити приоритетан значај, као предуслов за остваривање главног циља оружане интервенције у Авганистану. У припремама за напад на ову земљу, кабинет британског премијера Тонија

²⁰ По одлуци Барака Обаме из децембра 2009. године, у Авганистан је наредних месеци упућено још 30.000 војника, чиме је амерички контингент нарастао на око 100.000 људи. Остале чланице коалиције обећале су да ће послати додатних 5.000 војника (Afghan troop map: US and NATO deployments, http://news.bbc.couk/2/hi/south_asia/8389351.stm).

Блера недвосмислено је поручио да у случају продужене антитерористичке борбе тржиште наркотика, илегална производња дроге и главни „играчи“ у том бизнису могу постати легитимни циљеви војних и паравојних операција. Почетком октобра 2001. године (непосредно пред напад на Авганистан) Тони Блер означио је талибане као „режим заснован на страху који се финансира новцем од трговине дрогом“.²¹ По његовој оцени, Талибани тим новцем финансијски подржавају и екстремисте у суседним земљама, на пример Исламски покрет Узбекистана, „чеченски отпор“... То исто истакнуто је, управо у то време, у сведочењу представника Стејт департмента пред америчким конгресом, када је изнета процена да се 1999. године у буџет талибана слило најмање 40 милиона нарко-долара, уз напомену да извештаји медија указују да Бин Ладен охрабрује талибане да „као вид борбе против Запада“ повећају обим трговине дрогом упркос њиховој јавној осуди илегалне нарко-индустрије. Портпарол Тонија Блера тврдио је да значајним делом од око 3.000 тона опијума ускладиштеног у Авганистану располажу лично Бин Ладен и његови блиски сарадници. Позивајући се на изворе из уреда британског премијера, агенцијски извештаји тврдили су да је сам Бин Ладен укључен у трговину опијумом ради набавке оружја за Ал Каиду, намењеног обрачуна са Западом.²² Истицало се да постоје тесна сарадња и међузависност талибана и Ал Каиде у убирању прихода од трговине наркотицима, уз напомену да талибани дозвољавају Бин Ладену да на територији Авганистана организује кампове за обуку терориста и одржава складишта дроге. У току припрема за почетак инвазије на Авганистан, било је упозорења да су складишта наркотика добро скривена те да их је тешко лоцирати и уништити, али да ће поузданији обавештајни подаци о њима моћи да се добију када америчке трупе почну да делују на терену. Као додатна могућност, помињало се уништавање засада мака поливањем из ваздуха – уколико се узгајање ове културе настави.

Такве оцене биле су, узгред, у складу с распрострањеним уверењем да талибани нису били спремни да спроведу у дело своју одлуку из 2000. године којом су забранили узгајање мака и производњу наркотика као делатност неспојиву са исламом. Тако је, у процени коју је крајем 2000. године изнела једна интерагенцијска радна група са CIA на челу, наведено да се практично све површине под маком, као и базе морфијума и лабораторије за прераду хероина, налазе на територији под контролом талибана.²³ Па ипак, драстично смањење производње опијума у наредној, 2001. години показује да неверица у искреност намера талибанског режима није била сасвим основана. Наиме, у време када су изрицане најтеже оцене на

²¹ Perl, R., *Taliban and the Drug Trade*, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, October, 2001, <http://fpc.state.gov/document/organization/6210.pdf>.

²² Perl, R., *Taliban and the Drug Trade*, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, October, 2001, <http://fpc.state.gov/document/organization/6210.pdf>

²³ Perl, R., наведени извор

рачун повезаности талибанског режима с нарко-бизнисом, производња наркотика већ је била пала на најнижи ниво од доласка талибана на власт, за шта је, свакако, заслужна поменута забрана.

Нагли скок производње опијума, који је наступио с доласком коалиционих снага, и одржавање производње на изузетно високом нивоу све до данашњих дана, не даје за право Вашингтону да своје ратовање против тероризма прогласи успешним. Ако је тачно, што углавном нико не спори, да финансијска подршка један од стубова виталности терористичких организација, те да је новац од илегалне трговине наркотицима, по проценама самих Бин Ладенових прогонаца на авганистанском ратишту, значајан извор финансирања терористичких подухвата, чињеница да та трговина и даље цвета неизоставно наводи на размишљање: или „мисионари“ са Америком на челу нису у стању да је обуздају, или некима који имају значајан утицај на деловање мисије, а њих је нелогично тражити изван структура блиских владајућим круговима у Вашингтону, то није у интересу. У првом случају, челници „коалиције вољних“ требало би да имају „разумевање“ за неефикасност талибанског режима у сузбијању производње и продаје наркотика у сопственом дворишту. У другом случају, немају морално право да га оптужују за благонаклоност према илегалној трговини наркотицима, јер ни сами, својим присуством, нису нимало нашкодили том бизнису иако су га својевремено означили као главни извор финансирања терориста. Наравно, страни која се прихватила лидерске позиције у рату против тероризма не приличи ни једно ни друго – нити да се прогласи неспособном да изађе на крај с финансијерима свог непријатеља, нити да буде осумњичена да затвара очи пред њиховим деловањем. Инфериорност у односу на противника оспорава јој право на предводништво, неодлучност у обрачуна с нарко-бизнисменима чини је саучесником у злочину чије су жртве не само непосредни учесници рата против тероризма, већ и све потенцијалне мете терориста финансираних нарко-доларима, као и све жртве друштвених девијација које прате присуство нарко-дилера на главним путевима авганистанске дроге – почев од оних у самом Авганистану, преко суседних земаља, до главних одредишта у Европи и Руској Федерацији, па и самој Америци. И једно и друго доводи у питање сам смисао рата.

Шта су то у ствари хтели борци против тероризма у Авганистану? Хватање вође Ал Каиде већ одавно нико од америчких званичника не помиње као циљ мисије у Авганистану. Илегална трговина наркотицима, као један од главних извора финансирања терориста, такође није више хит тема, као што је била уочи похода на Авганистан. Да ли то значи да су нарко-трговци престали да буду благонаклони према тероризму, или су, можда, терористи у Авганистану толико ослабили да се убирачи профита од трговине наркотицима не осећају више обавезним да им буду донатори? Ако је тако, у чије цеповете или на чије рачуне одлази тај „вишак“ црног новца. Није могуће да они који надгледају и подржавају изградњу пост-талибанског режима у Авганистану нису свесни да је велика количина

новца изван легалних токова, која потиче од илегалне трговине наркотицима, један од главних узрока високог степена корумпираности свих нивоа власти, те да у том случају тешко може бити успостављена владавина права као основна претпоставка стабилизовања стања на терену. Објашњење да се узгајање мака прећутно толерише и тамо где би могло бити спречено зато што је то извор прихода за велики број авганистанских домаћинстава, до беде осиромашених ратом, звучи логично. Сељацима тиме обезбеђује минимум прихода за голу егзистенцију. Међутим, цена тог, за сиротињу „спасоносног“ решења јесте финансијско јачање отуђених центара моћи, што само по себи успорава процес изграђивања функционалне државе као крајњег циља страног војног ангажовања, више-струко скупљег од укупне зараде коју остварују узгајивачи мака. Обештећење за одустајање од гајења те културе показало се као потенцијално делотворна мера за смањење производње опијума. Међутим, она очигледно није довољно искоришћена, нити је примењива у условима када коалиционе снаге и нови режим немају стварну контролу над значајним делом територије земље и када новац, намењен у ту сврху, већим делом завршава у џеповима корумпираних чиновника. Док траје такво стање, постоји добар изговор за мршаве резултате добровољног (од стране власти субвенционисаног) преоријентисања домаћинстава са узгајања мака на узгајање других пољопривредних култура.²⁴ Оно за шта, пак, нема изговора јесте вишегодишње одржавање таквог стања, без изгледа да у догледно време дође до значајног преокрета, упркос огромним средствима која се у ту сврху користе. Истовремено, америчка администрација није вољна да своју авганистанску авантуру прогласи погрешним потезом упркос озбиљним упозорењима „да је сасвим извесно да ће талибани имати трајну и све значајнију политичку улогу у будућности Авганистана“. У складу с том проценом, Ник Ли (Nic Lee), директор Ansoa (Afghanistan NGO safety office), наводи да су они „препоручили невладиним организацијама да почну разрађивати стратегије рада с талибанима, а не да их избегавају“.²⁵

Та вишегодишња диспропорција уложених средстава и поднетих жртава, с једне стране, и остварених резултата, с друге стране, као и уздржавање од квалификовања рата у Авганистану као неуспешног, даје за право претпоставци да постоје и други, необзнањени разлози за ангажовање англо-америчких снага на том простору – важнији чак и од обрачуна са Ал Каидом. Чини се извесним да су гласине о пећинама у планинском комплексу

²⁴ Има чак и залагања да САД, уместо што се усредсређују на искорењивање производње опијума, више пажње и средстава треба да усмере ка „осталим стубовима противпобуњеничке стратегије“ (Glaze, A. John, *Opium and Afghanistan: Reassessing U.S. Counternarcotic Strategy*, The Strategic Studies Institute, Октобер, 2007, p. 13, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil>).

²⁵ *Nato, s „safe passage“ for Taliban*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11553388> (18. октобар 2010).

Тора Бора, као Бин Ладеновом скровишту и командном месту, биле благовремено припремљена и темпирано обелодањена конструкција америчке обавештајне службе, попут оне о оружју за масовно уништавање у Ираку. Та конструкција била је срачуната на добијање подршке јавног мњења у САД и у институцијама међународне заједнице за робустно прекогранично војно ангажовање на геостратешки и геоекономски интересантном простору. Можда талибани у Вашингтону и Лондону нису стављени на листу за одстрел првенствено због недемократског стила управљања земљом, па ни због сарадње са Ал Каидом, већ стога што нису били довољно кооперативни према својим менторима из времена преотимања власти од просовјетског режима у Кабулу. Уосталом, америчкој и британској администрацији није стран благонаклон став према терористима када је њихово деловање усмерено према ривалској страни или анатемисаним, „недемократским“ државама. Како друкчије објаснити то да су САД, такорећи преко ноћи, преквалификовале Ослободилачку војску Косова из терористичке организације у партнера у изградњи „демократског друштва“ на Косову? Како него као благонаклоност према тероризму протумачити изостајање енергичне осуде из Вашингтона и Лондона акција чеченских терориста у Русији и ујгурских у Кини, или пружање уточишта неким њиховим вођама.²⁶

По аналогiji с већ познатим ортаклуцима између иностраних доносилаца „мира и демократије“ и нарко-босова на терену, није искључено да су у послове управљања авганистанском кризом прсте умешали појединци и групе блиски структурама које учествују у припремању одлука о прекограничном ангажовању америчких оружаних снага, који су у рату против тероризма препознали згодну прилику за преузимање контроле над илегалним тржиштем наркотика, као сигурном извору „прљавог“ новца, погодног за финансирање различитих нелегалних подухвата – на пример организовања и наоружавања побуњеничких група, то јест свргавања „неподобних“ режима.

Гласине о повезаности тајних служби неких држава с мафијашима различитих профила (у том контексту најчешће се помиње америчка CIA) многи су склони да квалификују као продукт маште људи који су жртве тзв. теорије завере. Међутим, о тој проблематичној димензији америчке политике постоје сасвим релевантна сведочанства у радовима реномираних аутора. Тако, на пример, није спорно да је званични Вашингтон користио услуге сицилијанске и корзиканске мафије у борби против Трећег рајха, што му се, по логици да циљ оправдава средство, углавном и не узима за зло, с обзиром на зло у име чијег је пораза пакт са ђаволом склопан. Проблем је у томе што је такво пактирање, изгледа, постало уобичајени

²⁶ Велика Британија, на пример, одбија да испоручи Русији једног од вођа чеченских побуњеника, Ахмеда Закајева, уз образложење да му у Русији не би било обезбеђено фер суђење и да би, наводно, могао бити подвргнут тортури (*UK accused of hypocrisy on terror*, <http://news.bbc.co.UK/2/hi/UK-news/3269385.stm>).

метод деловања CIA. Та пракса примењивана је широм света, од југоисточне Азије, преко Авганистана и Балкана, до латинске Америке, о чему врло исцрпно сведоче садржаји бројних публикација новијег датума, као што су књиге *Политика хероина* и *Кокаинска политика*.²⁷ Тако је било некад, тако је и данас. Суштина је остала иста, променили су се само њени појавни облици. Аутори *Кокаинске политике* директно оптужују Вашингтон да је одговоран за неуспех у борби против илегалне трговине дрогом, то јест за својеврсно саботирање те борбе. „Наш закључак је – истичу аутори – да главна мета у ефикасном сузбијању трговине треба да буде сам Вашингтон, а нарочито његове везе с нарко-мрежама широм света. Ми смо доказали да су тајне акције које је водио Вашингтон биле главни фактор у генерисању промена општег обрасца дотока наркотика у САД. Навели смо вијетнамску хероинску епидемију током 60-их и авганистанску хероинску епидемију током 80-их, које су аналогне главној теми ове књиге: експлозији кокаинског бизниса у Средњој Америци током Реганове владавине...“.²⁸ На сличан закључак, када је реч о спрези политике и наркобизниса на простору Балкана, и умешаности страних обавештајних служби у контролисање путева хероина који из Авганистана, преко Косова и Метохије, воде до главног тржишта – европских земаља, упућују текстови Чуходовског (Michel Chossudovsky), који у знатној мери откривају „тајну“ успона Косова на место главног штићеника и миљеника америчке администрације у југоисточној Европи.²⁹

Дакле, ако у виду имамо процват трговине авганистанским опијумом и хероином након доласка коалиционих снага на тај простор, чини се основаном сумња у њихову посвећеност борби против нарко-тероризма. По ономе што се догодило с производњом и прометом дроге у присуству бораца против тероризма после свргавања Талибана, пре би се могло рећи да је, уместо сузбијања те појаве, наступила фаза њене нормализације, коју прати пораст профитабилности самог посла, а тиме и повећана заинтересованост утицајних фактора да учествују у расподели добити. Према подацима које износи Чуходовски, авганистанска нарко-привреда генерише преко 200 милијарди америчких долара на светском финансијском тржишту.³⁰ Тај баснословни колач сувише је привлачан да за његово комадање не би били заинтересовани они у опису чије дужности је пословање

²⁷ Alfred Mc Coy (2003): *The Politics of Heroin: CIA Complicity in the Global Drug Trade*, 2nd rev. ed., Chicago, Lawrence Hill Books;

Scott, Peter Dale.; Marshall, Jonathan (1998): *Cocaine Politics: Drugs, Armies, and the CIA in Central America*; University of California Press, Berkeley and Los Angeles. pg. xv.

²⁸ Scott, Peter Dale.; Marshall, Jonathan (1998): *Cocaine Politics: Drugs, Armies, and the CIA in Central America*; University of California Press, Berkeley and Los Angeles. pg. xv.

²⁹ На сајту Центра за истраживање глобализације (Centre for Research on Globalization) налази се низ релевантних текстова Чуходовског: <http://www.globalresearch.ca>

³⁰ Michel Chossudovsky (2010): „The War is Worth Waging“: Afghanistan’s Vast Reserves of Minerals and Natural Gas – The War on Afghanistan is a Profit driven „Resource War“. Global Research, June 17, 2010.

на ивици законитости.³¹ У том контексту најчешће се помињу обавештајне службе САД, али и службе Турске и Пакистана.³²

Имамо ли у виду недовољно убедљиво оповргнуте наводе из различитих извора о наводном шуровању обавештајних служби земаља гостујућих снага у Авганистану с нарко-бизнисменима на терену, разумљиво је што партнери из земаља из окружења највише погођених илегалном трговином авганистанском дрогом изражавају сумњу у ефикасност заштите коалиционих снага од инфилтрације нарко-трговаца у њихове редове, што, наравно, има за последицу извесну уздржаност у погледу прихватања појединих облика сарадње у борби против тероризма. Тако, на пример, у вези с најављеним почетком повлачења америчке војске из Авганистана 2011. године, већ се калкулише са обимом зараде коју би Русија могла да оствари од надокнаде за превоз опреме дезангажованих коалиционих снага са авганистанског ратишта преко своје територије. С обзиром на исплативост тог посла,³³ не доводи се у питање спремност руске стране да да пристанак на пролаз конвоја из Авганистана, али се исказује забринутост због могућих злоупотреба транспорта, што би могло да се одрази на висину надокнаде коју ће Русија за то захтевати. То је, према писању *Комерсанџа*, које преноси Политика, наговестио Дмитриј Рогозин, стални представник Русије при НАТО-у, рекавши да се „...не поставља питање дати или не дати дозволу за прелаз опреме коалиције из Авганистана“, али да забрињава „могућност да се транспорт искористи за дотурање хероина у Русију“. При том је нагласио да би било „апсурдно и глупо“ сумњичити алијансу да је умешана у такав посао, али да је чињеница „да постоје организоване криминалне групе које делују у Авганистану“ и да није искључена „могућност да те групе обезбеде доступ контејнерима, па и целим конвојима, и искористе их за дотурање дроге“.³⁴

Да Вашингтон не може да буде амнестиран (бар не у потпуности) од одговорности за више него скромне резултате у сузбијању илегалне

³¹ Приход од производње и продаје опијума чини више од половине регистрованих прихода Авганистана (4 MLD USD у односу на 7,5 MLD USD). (Peter Dale Scott (2009): *Afghanistan: Heroin-ravaged State*, Global Research, May 8, 2009, <http://www.newswweek.com/id/129577>).

³² Philip Giraldi (2008): „Found in Translation: FBI whistleblower Sibel Edmonds spills her secrets“, *The American Conservative*, January 28, 2008, <http://www.amconmag.com/article/2008/jan/28/00012/>; Daniele Ganser (2005): *NATO's Secret Armies: Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*, London: Frank Cass Publishers, pg. 224-41 и Martin A. Lee (2008): „Turkey's Drug-Terrorism Connection“, *Consortium News*, January 25, 2008, <http://www.consortiumnews.com/2008/012408a.html>.

³³ Русија је допустила да се преко њене територије снабдевају коалиционе снаге у Авганистану, под условом да се не превози наоружање, муниција и минскоексплозивна средства. Према подацима из надлежних ресора на које се позива московски дневник „Комерсант“, цена превоза само једног контејнера за Авганистан преко руске територије износи 1800 долара (Русија зарађује у Авганистану, *Политика*, 11. новембар, 2010. године).

³⁴ Русија зарађује у Авганистану, *Политика*, 11. новембар, 2010. године

трговине дрогом, па самим тим и од одговорности за неуспех у рату против тероризма, говоре бројна упозорења – оптужбе да СИА већ годинама тесно сарађује са нарко-босовима у Авганистану. Међу њима се најчешће помиње Ахмед Карзаи, који је, осим што важи за кључног играча на најразвијенијем делу илегалног тржишта дроге (оног на југу земље), познат и по томе што је брат актуелног авганистанског председника. Нови моме-нат у вези са сумњичењима СИА за прљаве послове с господарима нарко-бизниса јесу тврдње о којима пише *Њујорк Тајмс* (27. октобар 2010) да се Ахмед Карзаи већ више од осам година налази на њеном платном списку.³⁵ Поред осталог, плаћа му се што омогућава да СИА и Специјалне оперативне јединице користе велики комплекс који је некад припадао Мули Мохамеду Омару. С обзиром на то ко је „станодавац“, гостујућим снагама није чудно што им је „станиште“ недовољно безбедно, упркос импресивним мерама и средствима обезбеђења.³⁶ Када се каже да Ахмед Карзаи зарађује део своје „плате“ из буџета СИА тако што јој омогућује „контакт и повремене сусрете са Авганистанцима лојалним талибанима“³⁷, постаје схватљиво како се америчким обавештајцима догодила таква бламажа да не открију да је, према писању *Њујорк тајмса* и *Вашиington пост*, које преноси *Политика*,³⁸ на разговоре с командантом коалиционих снага и председником Авганистана, уместо „човека број два“ у хијерархији побуњеника Актара Мухамеда Мансура, долазио извесни пиљар из Квете – вароши у Пакистану на граници са Авганистаном. Да бламажа буде већа, пиљар је из Пакистана у Кабул допутовао специјалним авионом НАТО, добио пристојан „хонорар“ (значајну суму новца), да би, као врхунац свега, идентитет лажног Мохамеда Мансура, уместо обавештајца, открио један прави талибан.

Према цитираном чланку из *Њујорк тајмса* од 27. октобра 2010. године,³⁹ администрација председника Обама је више пута (вероватно под притиском оптужби из редова опозиције за недостатак одлучности у ускраћивању подршке терористима) обећавала да ће се обрачунати с нарко-босовима у Авганистану, за које се верује да се налазе у највишим врховима власти. У том циљу је, поред осталог, од председника Карзаја

³⁵ Filkins, Dexter, Mazzetti, Mark and Risen, James, Karzai's brother is said to be on CIA payroll, *The New York Times*, 27.10. 2010.
http://www.msnbc.msn.com/id/33500863/ns/world_news-the_new_york_times.

³⁶ Према подацима УН, насиље у Авганистану не јењава. Напротив. Током првих шест месеци 2010. године погинуло је више од 1.000 људи. Јун 2010. године био је најсмртоноснији месец у скоро девет година ратовања. У поређењу са 2009. годином, број мина постављених поред пута порастао је у првом кварталу 2010. за скоро 100 одсто. Број атентата повећао се за 50 одсто, док се број самоубилачких напада удвостручио (*Challenges ahead for Afghan security forces* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-10706705>)).

³⁷ Filkins, Dexter, Mazzetti, Mark and Risen, James, наведени извор.

³⁸ Мишић, М., Лажни талибан обрвао америчке обавештајце, *Политика*, 24. 11.2010

³⁹ Filkins, Dexter, Mazzetti, Mark and Risen, James, наведени извор.

тражено да премести свог брата с југа земље, али је он, како се наводи, до сада одбијао да то учини. Остаје нејасно да ли је то оклевање председника да испуни очекивања својих покровитеља из Вашингтона последица његове бољивости или инфериорности према финансијски моћном брату, или је реч о заједничком породичном бизнису, довољно уносном да се од зарађеног може издвојити пристојна сума за куповање стрпљења стратешког партнера из Вашингтона, па и за „откуп грехова“. Стрпљења за сада, изгледа, има (не зна се по којој се цени купује), а кад је реч о функционисању индугенције, случај експресног опроста грехова терористима ОВК показује да је цена за то доступна и мање платежно моћним клијентима него што су нарко-босови из авганистанске мреже. Цех те трговине плаћаће и даље војници задужени да силом помогну остваривање сумњивих политичких циљева, и народ у име чијих права и интереса они треба да се остваре. Излазна стратегија која промовише борбу за „освајања душа Авганистанаца“ и „разговор са умереним талибанима“, као пут изласка из зачараног лавиринта авганистанске драме, тек треба да буде тестирана. Алудирајући на сумњива партнерства на авганистанској сцени, генерал Мајкл Флин (Michael Flynn), високи званичник војне обавештајне службе у Авганистану, поручује: „Једини начин да очистите Чикаго јесте да се отарасите Капонеа“.⁴⁰ Препорука је врло јасна и није спорно на коју адресу је упућена. Проблем је, изгледа, у томе што авганистански „комуналци“ за сада нису способни или нису вољни да тај посао чишћења ваљано ураде. Осим тога, није реч о само једном „Капонеу“. Њих има на свим важнијим станицама на путу авганистанске дроге – од Кабула и Кандахара, преко централне Азије и Балкана, до Москве, Брисела и Вашингтона. Њима је, по свој прилици, рат против тероризма, који им је циркуларно објављен као саучесницима у финансирању терориста, више био брат него рат. Наравно, под условом да су поштовали правила која прописује „Велики брат“. Они који то нису чинили, већ су вероватно банкротирали, односно окончали своју каријеру у некој од акција чишћења „Чикага“.

ЛИТЕРАТУРА

Afghanistan Opium Survey, United Nations Office on Drugs and Crime, November 2008.

Afghanistan Opium Winter Assessment, United Nations Office on Drugs and Crime, January, 2009.

⁴⁰ Filkins, Dexter, Mazzetti, Mark and Risen, James, Karzai's brother is said to be on CIA payroll, *The New York Times*, 27.10. 2010.
http://www.msnbc.msn.com/id/33500863/ns/world_news-the_new_york_times (29. XI 2010).

- Afghanistan Opium Survey 2010, Winter Rapid Assessment, United Nations Office on Drugs and Crime, February, 2010.
- Afghan troop map: US and NATO deployments,
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/8389351.stm,
- Filkins Dexter, Mazzetti Mark and Risen James, Karzai's brother is said to be on CIA payroll, The New York Times, 27.10. 2010.
http://www.msnbc.msn.com/id/33500863/ns/world_news-the_new_york_times, (29.11. 2010)
- Glaze, A. John, *Opium and Afghanistan: Reassessing U.S. Counternarcotic Strategy*, The Strategic Studies Institute, October, 2007.
<http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil>
- Видер, Џејмс, Поход Уједињеног Краљевства против радикализације, *Војно дело*, 2008, бр.2, стр. 154–155
- International Security Assistance Force and Afghan National Army strength & laydown, http://www.nato.int/ISAF/docu/epub/pdf/isaf_placemat.pdf
- Global drug trafficking <http://en.rian.ru/infographics/20100311/158161909.html> (31.8.2010)
- National Strategy for Combating Terrorism,
<http://www.state.gov/documents/organization/60172.pdf>
- NATO's role in Afghanistan,
<http://www.nato.int/issues/Afganistan/index.html>
- Nato's „safe passage“ for Taliban,
<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11553388>
- Perl, Raphael, *Taliban and the Drug Trade*, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, October, 2001,
<http://fpc.state.gov/document/organization/6210.pdf>.
- Примаков, Е., *Свети њосле 11. септембра и ујаг у Ирак*, Привредна комора Београда, 2006.
- Q&A: Foreign forces in Afghanistan,
<http://rt2010>, United Nations Office on Drugs and Crime, Viena, 2010.

Zoran Kilibarda, Ivica Đorđević

**PRODUCTION OF OPIUM AND WAR ON TERROR – ONE
MAN’S MISFORTUNE IS ANOTHER MAN’S GAIN**

Summary

Sudden increase in production of opium in Afghanistan which occurred after the arrival of coalition forces fighting against terrorism and maintaining the production on a very high level until today does not allow Washington to claim that its war against terror has been successful. If it is true that substantial financial support is one of the pillars of terrorist organizations and that the money from drugs, according to the estimates of Bin Laden’s pursuers in Afghanistan, is a significant financial resource for his terrorist activities, the fact that this kind of trade is still flourishing necessarily leads to the conclusion that countries which take part in the mission led by the US are not capable of stopping it, or that it is against the interests of some people whose influence on the mission is very strong.

Key words: war against terror, opium, Afghanistan.